„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«

	За Угарску:	Србију Црну Гору	друге стране земље
на годину	К 34·—	46·—	дин.
на по године	К 17·—	23·—	„
на четврт „	К 8·50	11·50	„

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 201. У Новом Саду, у недељу 19. септембра (2. октобра) 1910. Година XXVI.

Помаже ли или одмаже гроф Тиса?

Гроф Куен-Хедервари долази све више у крив положај. Ту се сасвим обистињава она изрека, да у једној кући не могу бити два господара. Данас се у Угарској управо не зна, ко влада, да ли гроф Куен-Хедервари или гроф Тиса. Гроф Куен-Хедервари мисли, да му гроф Тиса помаже, али у ствари бисмо рекли да му одмаже.

Истина је, да се гроф Стеван Тиса при последњим изборима у највећој мери излагао за грофа Куена-Хедерварија. Грофа Тису је мађарска опозиција бомбардовала и меканим муњковима и тврдим каменицама, инсултирала га је свим могућим погрдама, али се гроф Тиса није дао смести. Он је држао своје говоре готово у свима мађарским крајевима. Он је узастопце ишао за вођом независне странке Јулијем Јуштом. Што је Јушт бирачима говорио, то је гроф Тиса побијао. Поред оних тридесет милијона круна, што каже мађарска опозиција да је гроф Куен-Хедервари при изборима потрошио, Тисино кортешовање за грофа Куена-Хедерварија вредило је исто толико. Такве услуге се не заборављају, па је ту обвеза, да се слуша такав кортеш, за кога Мађари, иако га мрзе, знају, да је добар Мађар.

Гроф Куен-Хедервари је у неком сродству са Тисином породицом. Гроф Куен-Хедервари има да захвали покојном Коломану Тиси, оцу грофа Стевана Тисе, садашњега вође данашње »мункашке« странке, што је од незнатнога ђурскога великога жупана постао бан краљевине Хрватске-Славоније и Далмације, те готово двадесет година бановао и по вољи властодржаца у Будимпешти покушао да створи Мађарима покорну Хрватску. Бановање у Хрватској створило је грофу Куену-Хедерварију глас и у Бечу и у Будимпешти, да је велик државник, те је сада већ по други пут угарски министар-председник. Гроф Куен-Хедервари, иако би хтео, не би могао кидати везе са грофом Стеваном Тисом.

Па ипак гроф Стеван Тиса у многом смета грофу Куену-Хедерварију.

Таки из почетка, како је гроф Куен-Хедервари постао министар-председник, тражио је додира са народносним посланицима на угарском сабору и хтео је, да с њима дође до некога споразума. А тако исто је удесио и створио неки споразум са хрватским делегатима на угарском сабору. Али грофу Тиси била је читава саблазан, да се гроф Куен-Хедервари упушта у икакве преговоре са народносним посланицима, јер гроф Тиса не признаје, да може и сме бити народносне странке у Угарској и с тога да се осигура при изборима против народности, приволео је грофа Куена-Хедерварија, да прими у министарско председништво злогласнога министарскога саветника Јесенскога, који је под министарством барона Банфија ужасно гонио и Словаке и Румуне, те особитом вештином спровео изборе онако, како је то барон Банфи желео. Тиме је била судба народносних кандидата при изборима решена.

Што се тиче Хрватске, ту је гроф Тиса просто желео, да се потпуно успостави стара народна странка и да се остави Раух или да се именује за бана такав, који би био сличан Павлу Рауху. Но гроф Куен-Хедервари је ипак успео, да се именује за бана др. Никола плем. Томашић, и то из разлога, да је и он припадао старој народној странци. Али чим је Томашић хтео да створи у Хрватској чист положај па да ствар хрватско-српске коалиције сматра као своју ствар, грофу Тиси је и ово била саблазан, као што му је била саблазан и оно приближавање грофа Куена-Хедерварија немађарским народима. Томашић је морао дати своју оставку, да буде на ново именован, па да се почне „боље владати“, да почне боље парирати. Последица томе било је стварање гувернаменталне странке и осечки збор, једно тужно разочарање за бана Томашића.

Да је ово све значило да гроф Тиса смета грофу Куену-Хедерварију, сасвим је јасна ствар.

Гроф Тиса је са изборима „пређерао“. Омразио је грофа Куена-Хедерварија у највећој мери и Мађарима и Немађарима.

Гроф Куен-Хедервари је сасвим паметно мислио: кад мађарској шовинистичкој коалицији нису сметали оних 25 народносних посланика у угарском сабору, од куд мени да сметају? Тим мање што би у гдекојим питањима гласали можда и са владом. Јесте! Али гроф Тиса не трпи ни једнога народноснога посланика у угарском сабору, јер по њему не може и не сме бити народносне странке у Угарској. Па гроф Тиса је себи уобразио, да ће он спровести помирење са Румунима као са мађарском странком. Није ли то глупост и ароганција, кад он Румунима каже: »Хајд, док још преговарамо, зовите се народносна странка, али чим се сврше преговори не смете се више звати народносна странка, већ морате ући ма у коју мађарску странку!«

Но настала је грофу Куену-Хедерварију још једна сметња врло тугаљиве природе.

Пређашњи арадски посланик Кошутовац Барабаш свагда је дана 6. октобра стављао у име Кошутоваца венац на гробове арадских мученика и држао је говор против Аустрије. Како је сада арадски посланик гроф Стеван Тиса, то је и он обећао, да ће 6. октобра положити венац и држати говор.

Истина, у Бечу су одавна прегорели, што у Угарској славе Кошута и арадске мученике. То у Бечу не замерају кошутовачкој мађарској независној странци, али од куда долази, да вођа оне странке, која износи на видик помирбу са Бечом, и која се у Угарској сматра да је наклоњена бечком двору, мење венац на гробове оних, које аустријски двор још једнако сматра, да су били велеиздајници и ребели, па баш да то чини гроф Стеван Тиса? Зар гроф Тиса не увиђа, да је то у најмању руку неделикатан поступак према бечком двору и да то у највећој мери компромитује грофа Куена-Хедерварија?

У Бечу на двору могу да питају: „Па шта је то у Угарској? Какво је то министарство грофа Куена-Хедерварија, кад вођа оне странке, која подупире то министарство, чини оно, што је чинио и Барабаш?“

Гроф Стеван Тиса је на све стране сметња грофу Куену-Хедерварију. Он не помаже, он одмаже грофу Куену-Хедерварију.

⊙

ЛИСТАК.

Хрватско Земаљско Казалиште на Цетињу и у Дубровнику.

Од Јована Грчића.

Целина за део! Рекох: Хрватско Земаљско Казалиште а ваљаде рећи: Хрватска Драма. Није на Цетињу и у Дубровнику овог пута било и особље загребачке опере и оперете, него само драмски персонал. Не би дакле овде смело бити речи о свем Хрватском Земаљском Казалишту, но само о његову једном, за сад још једнако куд и камо претежнијем делу. Но totum pro parte, иако је куд и камо ређи троп, него pars pro toto, ипак постоји а дозвољен је зар не само песницима.

Смер ми је, да се, ма и не са свим адекватно, одужим хрватским уметницама и хрватским и српским уметницима за оно много лепо и прекрасно, чиме су и мене, као и силне друге, не само задовољили, него баш и занели и очарали, кад нам се дала прилика, да их видимо и чујемо на Цетињу и у Дубровнику.

Репертоару, бар што се тиче Цетиња, било би и оправдана приговора, но тај мора отпасти, кад, као што сам поуздано извештен, не би могао ићи на адресу интенданције и драмске управе. Од седам глума, које су приказане на Цетињу, само су три — „Хамлет“, „Еквиноцијо“ и „Балканска Царица“ — биле подобне, да заинтересују цетињски свет и госте му, „Хамлет“ већ својом праснагом а „Балканска Царица“ и „Еквиноцијо“ својим нацијоналним колоритом, али Софоклова »Електра« у Хофмансталовој обради, Талијанца Бенелија „La cena delle beffe“, у Паризу у Сарину Позоришту само „La beffa“, филистарска трагикомедија Пољкиње грофице Запољске „Морал госпође Дулске“ и комедија Бенелијева сународника Роберта Брака »Он Она Оно«, слободно су на Цетињу могли бити замењени оним хрватским изворним драмама, које су уз »Еквиноцијо« спремљене биле за т. зв. јесењу турнеју, дакле »Хирудом« дра Тресића-Павичића, Беговићевом „Станом“ и анонимовим »Доласком Хрвата«. Оно истина, да је драмско особље Хрватског Земаљскога Казалишта добило прилике, да покаже, како је дорасло свима и најхетерогенијим задатцима, али је штета то, што је овако могло то доказати тек веома малену броју гледалаца и слушалаца. Једино је о приказу »Балканске Царице« кућа била распродана, „Еквиноцијо“ и »Хамлет« су привукли ипак нешто публике, но остале су глуме биле приказане пред мал не празним гледалиштем.

У толико је већа дика и за интенданцију и за драмску управу и за режију и за приказиваче, што су, без обзира на физијогномију ложа и партера, дали сваки пут своје најбоље, а то најбоље је одиста било много и солидно.

Прикази су били од реда заокругљени, пуни стила, пуни примерене боје а текли су вазда до најмање ситнице одређеним, смишљеним темпом. Никад затрчаја, некмо ли забатргаја! Све удешено на расположај, какав треба с позорнице да се пренесе у гледалиште. Не видиш, па ипак и видиш чврсту руку, која све води. Свему налазиш разлога и баш осећаш, како је све то спремљено минуцијозном бригом и како то друкчије не може бити те и не треба друкчије да буде ни покушано.

Знао сам, јер сам с меродавне стране слушао, да хрватска драма стоји високо, па ипак сам се и изненадио. Што сам видео и опазио, превазишло је оно, што сам по чувењу био себи замислио.

Но не може ни бити друкчије, кад на челу стоји образовани, озбиљни Владимир плем. Трешчец Брањски а уз њега конте Иво Војновић, писац „Еквиноција“, „Дубровачке трилогије“, „Смрти мајке Југовића“, па вредни интелигентни Јосиф Бах. Па не да се друкчије ни замислити, кад су ту још Марија Ружичка-Строци и Андрија Фијан са новом генерацијом уметника, међу којима је и школовани те финим укусом прекаљени млади редитељ Иван плем. Рајић Лоњски. Тонка Савићка, Милица Михичићева и Вјера плем. Хржићева су уметнице првога реда а млада Богумила Вилхарева је на најбољем путу, да стане тик уз њих. Ту су опробани уметници: Словенац Игњат Борштник и Срби Миливој Барбарић, Михаило Марковић и Боривој Рашковић, па три Кајнцова имењака: Анић, Папић и Штефанац, овај последњи дабогме неједнако јачи од своја два имењака. И остали су сви такви, да се у њих у свако доба можеш поуздати, да не ће кварити целине. Крај јединствене уметничке дисциплине, коју одаје и најмањи призор у приказима хрватске драме, апсолутно је искључен сваки раздешај.

Као ванредно израђене работе не могу а да не споменем идеалну несретну Јеле Марије Ружичке-Строци у „Еквиноцију“, Фијанова дубокоумог силног Хамлета, доследну Дулску Тонке Савићке, реску Јуљашје-

Delirium tremens.

Сомборска „Слога“ доноси под тим насловом овај важан и одличан чланак:

У *Бечкереку* да се морају да казне чланови црквено општинске управе; у *Бечеју* се покреће казнени поступак против чланова тамошње општинске управе; у *Сомбору* се изашиље владин ревизор, који констатује велике неправилности; у *Новом Саду* се морала разрешити црквена општина; код управе фондова се констатује нечувено лакомислено руковање народним добром; свештеник устаје против патријарха, учитељ против управитеља, решења надлежних власти се не респектују и т. д.

Па шта је ово?

Зар је у нашем јавном животу заиста наступила општа анархија? Зар је руда нашег автономног живота збиља ударила у брег?

Јесте. Дошло је оно, што је доћи морало. *Сазрео је ево плод оне необузданости, оног слепила, оног дрског шарлатанства, који се код нас радикализмом назива.*

Да, онај дух, који је вечито проповедао, да сваки члан народа српског не само да има право да се меша у све јавне послове, но када ово чини, врши само родољубиву, корисну и похвалну задаћу своју; онај дух, који је непрестано учио народ, шта су му права, а никад не, шта су му дужности; дух, који је дозвољавао свакоме, без обзира на његову спрему, на његов квалитет, да напада *свакога*, да критикује, да замера, да се, *не бирајући средства, бори против свакога и свачега*, што по његовом мњењу није добро, а који никада није учио никога неком подвргивању надлежним форумима, некој корисној дисциплини, неким потребним обзирима и умесној увиђавности — морао је довести до ових прилика, у којима се ево данас налазимо.

Радикали се туже, да их са свих страна безобзирно и неоправдано нападају.

Знамо ми добро, да је у животу у опште сваки јавни радник и свака странка изметнута нападајима, па често и неоправданој грдњи. Тако је то и код нас још у већој мери. Али знамо и то, да сви ти нападаји и све те грдње морају да умукну, када нападнути радник или странка укажу на оне корисне успехе и резултате, које су радом својим постигли.

И сада погледајте мирним, отвореним, трезвеним оком око себе. *Има ли установе у овостраном Српству, има ли поља, било политична, било културна, било привредна, где су радикали радом својим ама ма и у најмањој мери постигли каква лепа и корисна успеха? Не. Почевши од најнезнатније сеоске читаонице, од најмање новчане задруге, па до горе до највиших црквено-автономних органа све, што је у радикалским рукама, све то назадује, све је то увело, све је то нездраво и поткопано.* Нигде ни једне институције, која је у њиховим рукама коракнула у напред, која је процветала и која се је подигла на виши степен развитка. Деценијуми су већ прохујали од када се угњездио радикализам у наш јавни живот и још никада да угледамо друга плода оног страсног ровења што се радикалским радом назива, до ли онај, на који указасмо у првој реченици нашој.

Нападаји дакле на радикалну странку нису неоправдани. Није то жалосна појава, што се тако велика, снажна и стара странка безобзирно напада, него је жалосно то, што ти оправдани нападаји нису кадри да отворе очи заведеној маси.

У Новом Саду је и опет победила радикална странка.

Рођеним очима гледамо сав онај *грозни дар мар*, који је овладао у *јавном животу* народа српског у овим крајевима; знамо, уверени смо, да нас све ово води *сигурној пропасти;* свесни смо тога, да је већ *крајње време* да пођемо другом ставом, па ипак, и на даље бирамо присталицу старог, *убиствног радикалског система*, девета нам је брига општи, српски напредак и бољитак.

Лечници веле, да је једна од најгорих болести delirium tremens. И болесник сам, и сва његова околина зна и увиђа да му пиће шкоди, да ће га у гроб сахранити, па ипак нема те силе, која ће га задржати, да се и даље не трује алкохолом.

Да не пати и овострано Српство од неког политичког delirium tremens-а?

Како се ова наша болест зове, није сигурно, али да јој лека све до данас нисмо знали наћи, то нам ево доказује исход новосадског избора.

—н —ћ.

Радикалска мржња на „Привредник.“

Али варошку класу српску, које јаке није било ни за времена Немањића и коју није могла да створи ни та династија, богата државничким талентима, изгледа, да ће данас створити „Привредник“.

проф. *Цвијић.*

Да радикалска банда није до данас оставила ниједну виђенију српску личност на миру, а да је није **крвљу** или клеветама осула, познато је свакоме. Да та радикалска банда није до данас поштедила ниједну српску друштвену установу од својих подлих денунцијација, зна данас свако. Да та радикалска банда није до данас управљала ниједном српском народном институцијом, а да је није оштетила и похарала, данас је већ сваком познато. Али, да ће се та банда дрзнути, да мучки навали на једну општу српску народну установу, која је далеко од сваке политике и којом управљају људи, који се баш због те установе неће ни у ком погледу да баве политиком, није могао нико ни помислити. Нико није могао ни у сну сањати, да би се могла наћи креатура, па чак ни сам Јозуа Франк, да потказује и денунцира „Привредник“ властима због шегртског фонда, „чије рачуне још **НИКО** видео није осим „Привредника“. Па ипак, — то је учинила „Застава“, она „Застава“, коју је основао Милетић, но коју је као мираз узео у своје крваве руке човек, кажњен због мучког убиства.

Та „Застава“ доноси у последњем броју овај потказивачки испад:

Трговина с душама.

Данас је на свима гранама привреде, а особито трговине, толика утакмица, да је живот у пуном смислу борба. Није дакле чудо, што се цео свет такмачи. Особито се многи бацају на трговину, јер се њоме најбрже осигурава ексистенција. И загребачки »Привредник« — познат са своје шегртске политике — бацио се на трговину. Како је то особита, са свим нова врста трговине, то је вредно, да се забележи. Он тргује душама, али не, као Гогољев Чикиков (Ваљда Чичиков, потказивачка „Заставо“!? — Ур. „Бр.“) мртвим, него *живим душама.* Он је штампао крупним словима и на све стране отправио огласе у којима обриче свакоме, *који му пошље у години 10 деце за шегрте 50 круна; који у години дана највише шегрта пошље, добива још 300 круна, други иза њега 200, а трећи и четврти по 100 круна.* Добро је »Привредник« израчунао! Он је са својом шегртском политиком подигао прашину до неба, а што више растури шегрта, све ће се више налазити наивних богаташа, да прилажу на Привредников шегртски фонд, чије рачуне још нико није видео, осим »Привредника«!

Кад не бисмо знали за »морал« радикалске банде, било би нам оваково писање несхватљиво. Но, тако је одгонетка лака. Крв и похаре ушле су тој пропалој банди тако у душу, да она не зна друго, него да пред собом гледа похару и крв. И све, што на себи носи печат здрава живота или новца, треба или убити или — похарати!

Кад се то зна, онда је и горњи потказивачки испад јасан. Паре, ситне и крупне паре толико су обезумиле обешењака, да их душевно краде и хара, и ако не може доћи до њих, и да му се за њима цеди низ уста крадљивачка чорба! Ух... пфуј!

НОВИ САД, 18. септембра 1910.

— **Како сада боли!** Сћепушки римокатолички бискуп др. Александар Парви је велики мађарски шовиниста, прави ученик покојног Беле Гринвалда. И замислите: против такова архи-хазафијаш бискупа сада грми сва мађарска штампа, изузев оно неколико клерикалних листова мађарских на челу са »Алкотмањем«. А зашто грме? Зато, што је тај бискуп Парви два попа, неког Рихтера и Руднанија, који су саборски посланици владине странке, позвао да даду оставку на својим посланичким мандатима, јер је Парви пронашао, да се свештеник по неким црквеним правилима не може примити посланичког мандата.

Сад зло на Парвија! Али кад је тај исти бискуп Парви онако ужасно гонио словачке свештенике Андреја Хлинку и Томанка, па кад је због Парвијеве тврдоглавости дошло до жалосног случаја у Чернови: онда су том бискупу песме похвалнице певали они исти листови, који данас грме против њега. А колика је разлика између Парвијева поступка према Словацима и поступка његова према оба горе споменута владиначка попа! Али оно су били „издајице отаџбине“, а ово су верне присташе владине. А то је тек нека разлика. Но ма да је бискуп Парви у најблажој форми позвао попове Рихтера и Руднанија, да батале посланички мандат, мађарска штампа је жестоко навалила на бискупа и већ прети, да ће бискупе истерати из магнатске куће.

Како мађарску штампу сада боли Парвијево држање! Али ни једне речи није та штампа имала, да осуди Парвија онда, кад је он био солгабиров на бискупском престолу.

— **Тиса и арадски мученици.** Будимпештански сабор закључио је једногласно, да гроф Тиса пође у Арад и да тамо држи спомен-слово арадским мученицима. Многи држе, да је то иронија! Но, то не стоји. То је само знак времена. Капитулацијом кошутизма канализирана је мађарска независна политика у дуалистички канал. Она иде на бечку воденицу и меље жито тројнога савеза. Тиса, први представник ове струје, има према томе право, да данас монополизира и мађарске народне идеале. И због тога он иде у Арад. То увиђа и пештански сабор, због тога га и онамо шаље, знајући, да данас више нема разлике између Куена, Кошута, Тисе и Јуштa. Доиста, арадски се мученици могу окренути у гробу! Али то не смета да ће се поход Тисин у Арад у бечком бургу јако приметити и осетити, те као врло неделикатан означити.

Политички преглед.

— **Изборно кретање у Хрватској.** Кандидати хрватско-српске коалиције. Колико нам је познато, до сад су постављени ови кандидати коалиције у котаревима српским и у котаревима, где Срба има приличан број:

Поп-Перо Крајновић за Срб; поп Пајо Обрадовић за Грачац; др. Винко Кришковић за Госпић; Јово Бањанин за Удбину; Светозар Прибићевић за Кореницу; др. Богдан Медаковић за Плашки; Владимир Николић-Подрински за Огулин и Карловце; Васо Муачевић за Војнић; Буде Будисављевић за Вргинмост; прото Никола Ерцеговац за Глину; др. Лав Мазура за Петрињу; др. Богдан Стојановић за Костајницу; др. А. Бадај за Нову Градишку; др. Миленко Марковић за Пакрац; Јосип Кршепелка за Ерцеговац; др. Милан Ројц за Беловар; др. Владимир Турковић за Пожегу; др. Мато Латковић за Дарувар; др. Перо Белобрк за Слатину; Јарослав Шуг за Вилић-Село; др. Густав Гај за Винковце; Већеслав Вилдер за Нашице; др. Фрањо Пољак за Д. Михољац; Раде Пауновић за Нуштар; др. Иван Палечек за Вуковар; Стеван Чучковић за Мартинце; др. Гавро Манојловић за Илок; др. Душан Поповић за Митровицу; др. Васа Вукадиновић за Хртковце; др. Пера Магдић за Врбовско; др. Светимир Корпорић за Гарчин, ђенерал Шкрињар за Св. Иван Жабно. Осим тога постављени су кандидати коалиције и у котаревима многима, где Срба нема или их је мало.

Имена осталих кандидата јавићемо у другом броју.

Како бечке и пештанске новине јављају биће избори у Хрватској расписани већ ових дана.

— **Делегације.** Пред састанак делегација 12. окт. по н. к. биће још заједничка министарска конференција. Ерентал ће држати свој експозе 13. или 14. октобра п. н. У исто време издаће црвену књигу са документима о дипломатској кризи за време анексије Босне и Херцеговине год. 1908. и 1909.

— **Савези на Балкану.** Како неки листови јављају, турско-румунска војна конвенција састоји се у томе: Турска се обвезује одржати status quo на Балкану и Румунској помоћи војском, ако би она била нападнута. Румунска пак обвезује се повести војску против Бу-

---

вицову Милице Михичићеве, безазлену Мелу Дулску и љупку Мишлину Вјере плем. Хржићеве у „Бириданову магарцу“ у Дубровнику, Штефанчева снажног Ива Леденића у „Еквиноцију“ и окретног Жоржа Булена у „Бириданову магарцу“, Рајићева смело из живота извађеног Збишка Дулског и — last but not least — жарку Даницу Перунову и истински симпатичну Офелију Богумиле Вилхарове.

Споменух »Бириданова магарца« у Дубровнику са Штефанцем и Вјером плем. Хржићевом. Тај „L' ane de Buridan“, кога су Робер де Флерс и Гастон де Кајаве написали за париски Жимназ, третира врло шкакљиву тему. Жан Биридан је био научник схоластичар из XIV. века, који је поставио ипотезу о магарцу, како га у исти мах мори и глад и жеђ а нашао се у подједнакој даљини међу ведром воде и мерицом зоби па не зна шта ће. Што су врагови Французи из те ипотезе извели смеле психолошке дедукције па их духовито хумористично апликовали на љубавни живот француског „женског пријатеља“, није толико ни чудо. Не били Французи, кад то не би били кадри. Али да особље хрватске драме уме тако да се уживи у те ситуације и тако да, што рекли у Загребу, опонаша те апартне карактере, а да при том ништа, опет што рекли у Загребу, не хини, то је ипак малко и чудно. Но најзад и није баш тако ни чудно, кад се зна, да загребачка публика некако несразмерно фаворизира „Луте“, „Зазе“ и њима сличне.

Но овде је реч о хрватској драми на Цетињу и у Дубровнику. А ту се мора рећи, да хрватска драма са новим покољењем уметника и трудника својих, на челу са два имена, лепа и жарка, као јесенски бајни запади Далмације, с именима: Андрија Фијан и Марија Ружичка-Строци, нема разлога да застрепи, е ће њена зрака бледети у очиглед италског сунца. Оним пак, што је дично у наше браће Хрвата, дичимо се посредно и ми Срби.

гарске, ако би Бугарска напала Турску.

У исто време јављају новине, да је закључен савез између Бугарске и Грчке.

О Србији се не зна још ништа. Тамо новине пишу о прогањању српског народа и затварању српских школа у Турској, док се синовцу султанову праве параде и војне ревије по Београду. Осим тога се извесна српска штампа бави »пречим послом«, наиме — увредама Величанства!

— Српски глас за савез с Бугарском. Београдски лист „Трговински Гласник“ равлаже, да је мисао балканскога савеза под водством Турске била наивна неприродна комбинација. Једина сигурна заштита интереса балканских држава је у српско-бугарском савезу. Надати се, да ће политичке прилике довести до увиђавности позване државнике у Београду и у Софији.

Наше првостепене школске власти.

Првостепене школске власти су месни школски одбори. Чланови тих школских одбора су — разумем овде сеоске прилике — већим делом земљорадници. Председник већином земљоделац, старатељ и управитељ detto.

Свештеник је природан члан школског одбора али слабо долази у седнице. Понајвише зато, што му досаде те ништавне седнице или из узрока личне природе.

Ако пак оде те хоће да врши своју дужност по закону и наређењима, онда је одмах извикан као непријатељ народа. Од када се партизанство развило у народу и несретни радикали тако отровали народ, од оно је доба престао народ веровати попу и учитељу а престало је и поштовање према њима.

Учитељ је перовођа. Њега већ и не слушају. Ако форсира неку нужну ствар, онда ће га сигурно извикати, те и он ћути и пише она више пута шкандалозна решења тих надрикњига. Наше више власти немају ексекутивне моћи те председници и чланови тих одбора раде шта хоће. Шта им може виша власт? Ако их евентуално и растера, дођу други па опет тако. Епархијски школски референат је и опет нека формална власт над тим одборима. Приликом инспекције моли и преклиње. Предочава губитак карактера школе и сљедствену опасност. Види и сам, да су школе преоптерећене, неснабдевене, запуштене — па шта може. Наређује и наређује али нема коме. За школе се нико не стара.

Управитељ, тај прототип „ученог надрикњиге«, та кнедла у грлу сваког учитеља, то ти је тек права невоља за школу и напредак јој. Седи на катедри — јер му то место „кипира“ — слуша предавање учитеља, па се тек умеша и пита децу. И ти, учитељу, мораш да трпиш над собом ту власт па ако га увредиш, е онда си обрао бостан. Онда те тужи, па те вреба и за сваку ситницу пријављује.

Ево је данас 28. септембар, кладио бих се, да у многим селима још настава није отпочета и деца немају књига. Разреди се подељују после половине септембра, школе се кречe и чисте. Око 20-ог долази нешто мало деце у школу. То траје два-три дана. Е онда се одреди одмор за брање кукуруза. Октобра 2—3 почиње школа. Док се деца — особито у старијим разредима — искупе, траје 8—10 дана. Сад се прегледају књиге те се јави школском одбору, Док се одбор скупи, док се књиге поруче и поделе — ево и новембра.

Радимо дакле у школи 7 месеца или 210 дана, јер јуна 15-ог су испити. Од тих 210 дана одрачунајмо најмање 100 дана одмора — колико остаје за рад? — Шта се може урадити за сто дана са 80 деце? Врло мало а ништа темељно. То је узрок, што успеха нема. А кад успеха нема, томе је учитељ крив. Не пита се ништа, не испитује се много, него се каже: не ваља учитељ. Па баш ти школски одборници и тај управитељ или боље укривитељ школе, тај се највећма дере и труби по селу.

Он оцењује учитеља и та се оцена бележи у записник и шаље ЕШО. Школски савет издаје наредбу, да се од сада за неуспех не прима извина, што деца неуредно похађају школу, јер су учитељи дужни већ октобра пријавити школске одборе вишој власти, Дозволите ми, да је ова и овака наредба врло смешна и нелогична. Шта ће бити са учитељем, ако тужи тај школски одбор?

Мржња и прогањање. И шта нам вреди, ако и пријавимо? Ништа. Ако ти чланови виде, да је дошло до густог, они захвале а учитеља ће гонити и њихови наследници.

Те исте су прилике и у црквеним одборима. И ту је председник човек, који слабо мари за наредбе више власти. А не може му се ништа.

Догод не буду председници црквене општине свештеници и председници школског одбора учитељи, дотле не ће бити реда. Јер тај свештеник и учитељ, ако не врше одредбе закона и не извршују наређење више власти, они ће се дисциплинарно казнити па мир. Само тим путем и начином можемо унапредити школу и цркву, а иначе биће за кратко време свашта.

Ако и на даље будемо оставили судбу српске школе у рукама тих људи само зато, што наш народ треба на изборе и за кортешке сврхе, онда напретка никад не ће бити.

Нестаће нам школа као лањски снег и само ћемо себи приписати последице нашег нехата и немара. Не заборави ово: Само образовани и интелигентни људи могу унапредити установе, које служе народном образовању, а само образован народ уме да ода признање тим људима.

Потпомогнимо дакле оне, који су културно вође народа, како би српски народ временом увидео да му ти људи само добра желе, па ако и по каткад и преко воље његове.

К. М. В.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 18. септембра 1910.

☛ Срби! Кад сада, на зиму, буде **попис становништва** у Угарској, сваки с поносом кажи, да си **Србин**. А онде, где у пописном табаку има рубрика **„матерњи језик“**, *мастилом* запиши реч: **„српски“**. Ако не знаш писати, замоли пријатеља или комшију, нека ти то запише.

— Лудо разметање. У данашњој „Заставиној“ ергелуши има једна глупа белешка под насловом: „Српски или хрватски“. Та белешка носи на себи сва критерија паметног одговорног уредника „Заставе“, јер конклузија те „Заставине“ белешке је веома луда. Него »Застава« би требала да се покрије ушима и да се не размеће онако лудо исходом парнице између дра Полита и Јакова Томића. Јер било је више пута прилике, где су се „Заставини“ питомци управо *кукавички* понашали, кад их оклеветани људи дохватише за уши и повукоше пред суд. Кад је пре више година садашњи професор на српској новосадској великој гимназији, а тада професор на сомборској препарандији г. др. Душан *Радић* повукао одговорног уредника »Заставе« пред суд због једног клеветничког написа, онда је тај »Заставин« уредник ужегао мекиње па је написао белешку, како је писац оне белешке бајаги умро, а г. „вуредник“ се је уверио, да оно, што је у »Застави« написано, *није истина* те се је *извинио* тужиоцу. Је ли тако, Кокане? А тек када је протосинђел Макарије *Гаврилов* дохватио одговорног уредника „Заставе“, јој, како је овај у једној ергелуши **све полизао**, што је измислио о г. Гаврилову! Та не само *полизао*, него и трошкове морао багати! Је ли тако, Кокане?

Па ипак, »Заставини« створови, те сиње кукавице, имају образа, да се размећу над старим човеком, кога су **с рачуном** одвукли пред будимпештанску пороту. А питамо ми Јашу Томића: Зашто није тужио српском суду београдске листове »Српску Заставу«, »Штампу«, »Опозицију« и друге београдске листове, који су Јашу Томића страшно напали и у *категоричкој* форми оптужиле Јакова Томића? Та и онда, кад су ти нападаји изишли у тим листовима београдским, владали су у Србији *Пашић* и остали *присни пријатељи* Јаковљеви те би Томићу и пред београдским судом био лак положај према оним опозицијоним листовима београдским. Зашто ниси тужио, Јакове? Зато, што би се онда и то испоставило, да је **гнусна лаж** она тврдња „Заставина“, као да су они нападаји на Јакова Томића у београдским листовима потекли из уредништва „Браника“. Такова тврдња „Заставина', беспримеран је безобразлук и глупост. Од куда ми можемо знати, шта Јаков Томић ради по Београду? Требао је тужити *београдске* листове па би се тамо испоставило, је ли оно клевета, што су ти листови писали о Јаши, или је то истина. Али Јаков то *није* учинио, него се ухватио за чланак др. Полита у „П. Лојду“, у коме **нема** за Јакова клевете. Јаков зна, зашто је ово последње учинио, а зна и други свет. Но он зато и даље клевета нас, да **ми** информишемо *београдске* листове о оном, што он ради, кад кадгод оде у Београд!! Та то ће свакако београдски листови и сами знати много боље од нас, који ни с једним београдским листом никада ни у каквој преписци нисмо били, нити смо се бринули за Јашина „путешествија.“

С гнушањем *одбијамо* дакле од себе оно, што нам „Застава“ односно њен госа и после будимпештанског рочишта подмеће. Нисмо спали на то, да денунцирамо једнога Јашу Томића, јер то није наш занат. **Лаж и клевета — то је „Заставин“ занат,** као што је то она у једном свом трезном тренутку *и сама признала,* и као што ево данас денунцира једну велику и родољубиву српску привредну установу само зато, јер ова не ће да у народу српском шири радикалски отров.

Пфуј, гадови једни!

— Погреб † Шандора Јојкића. У четвртак после подне сахрањен је овде покојни чика-Шандор Јојкић, честити и стари деловођа Политове трговине. Ту се видело, колико је овај скромни човек био поштован у новосадском грађанству. На погребу је корпоративно учествовала овдашња вредна српска трговачка омладина, чији је певачки збор и на опелу складно певао. На последњем земаљском путу испратише чика-Шандора и многи трговци овдашњи, који су своје радње за време проласка погреба из почасти према покојнику дали затворити. Над отвореним гробом се је са честитим покојником опростио дугогодишњи сарадник покојников око унапређења болничке задруге трговачке омладине и пријатељ његов г. Петар Дамјановић, деловођа Српске Штедионице, веома ганутљивим говором, у коме је оцртао скромни, тихи, али корисни рад чика-Шандоров.

Из пера човека, који је био у блиску пријатељству с покојним чика-Шандором, добијамо о њему ове редове:

У овдашњој најстаријој великој трговини, у трговини Гавре Ј. Полита, провео је наш добри чика-Шандор Јојкић пуне **44** године као деловођа. Увек чио, здрав и весео у друштву својих млађих пријатеља, задовољно је проводио своје момачко доба. Усљед назеба, који је пре неколико дана на купању запатио, оставио је овај свет, испустив своју племениту душу.

За наше јавне, народне и политичне ствари се веома интересовао и заузимао, био је до смрти верна присталица наше странке. Он је био творац — оснивач овдашње бивше »Болничке Задруге Трговачке Омладине« и као неуморни њен дугогодишњи потпредседник стекао ненаплативих заслуга, помажући њене чланове као своју рођену млађу браћу. Хиљадама чланова те племените установе не могу никада заборавити покојникову пожртвовност за њих и за Задругу.

Био је добар и племените душе, строг у дужности и исправан до крајности, и када се у друштву претресала народна ствар, он је као стари Милетићевац са болом у души осуђивао данашње радикалство називајући ту нову појаву несрећом народном.

Говорио је небројено пута, да само жели, да доживи моменат, да се садашње политичке страсти стишају и народна снага врати у свој стари колосек, онда би мирне душе отишао на онај свет, овако пак са зебњом у срцу гледа овај братоубилачки рат. Свршио је и није тога дочекао.

Нашем добром чика-Шандору нека је међу нами вечна успомена! Лака му црна земља!

— Отварање вечерње школе. Новосадска Трговачка Омладина отвара прекосутра, у понедељак у вече у згради овдашње српске велике гимназије своју вечерњу трговачку школу са три разреда. Предавача на овом вечерњем трговачком течају има 10, а уписаних ученика трговачког и занатлијског сталежа свега 75.

— Старатељство грађанске школе у Н. Саду. Новосадски велики жупан г. Бела плем. Матковић наименовао је у старатељство овдашње грађанске школе између осталих и г. г. Димитрија Кодуи Владимира Стефановића.

— Награда вредном бележнику. Општинско представништво у Мошорину одобрило је свом бележнику Милану Еремићу 1200 К награде. Жупанија је ту награду потврдила.

— Српски сватови. Наш млади пријатељ, досадашњи лечник у Панчеву, др. Миша Матић, венчао се са Надом Коко, милом синовицом нашег уваженог пријатеља и одличног родољуба српског дра Светислава Касапиновића, одветника у Панчеву. Од срца честитамо и желимо сваку срећу.

Млади пар настанио се у В.-Бечкереку, где ће наш пријатељ продужити своју лечничку праксу после трогодишње болничке праксе и праксе у Панчеву. Чисто не може човек да верује, да ова варош српска са 8000 српских становника и много интелигенције није до сад имала ниједног Србина лечника. Но, ето, сад га је добила у особи овог спремног и у сваком погледу орног и војног лечника, кога нашој тамошњој публици најтоплије препоручујемо са напоменом: Свој своме!

— „Доследност“ једне општине. Како »Бачмеђе« јавља, »општинско представништво у Чуругу је своју љубав према своме бележнику и тиме показало, што му је одобрило 500 К трошка за купатило. Жупанијска скупштина је тај закључак потврдила«. —

Г. бележник чурушки потпуно је заслужио ову награду и против овога не може имати нико ништа. У осталом Чуруг је за сада врло богата општина и може себи дозволити овај хумани издатак за свога оболелога врснога бележника г. Кекића. Само што чурушко представништво није тако дарежљиво и онда, кад је у питању и учитељ. Недавно је млади трговац чурушки г. Душан Гавриловић у чурушком општинском представништву предложио, да се — кад већ има пустога ритскога новца — повиси учитељима плата на 1600 К. Но тај предлог није наишао на благоволење данашњих чурушких општинских »отаца« и ови одбише тај сасвим умесни предлог из »разлога,« да учитељи не иду у цркву! Из каквих се елемената састоји данашње општ. представништво у Чуругу, није се чудити таковој »доследности«.

— Венчање. Госп. Владимир Венечки, проф. тргов. академије у Загребу, венчаће се у понедељак 20. септембра (3. октобра) с гђцом Маром Стојановићевом у Митровици. Честитамо!

— Словаци против мађарских државних школа. Јављају из Комлуша (бекешка жупанија; више Сегедина], да се тамо међу Словацима опажа жив покрет против мађарских државних школа. Тако је прошле године било у тамошњој мађарској државној школи преко **500** деце, а ове их је године уписано само **150**! Сви словачки родитељи извадили су наиме своју дечицу из државних школа и пошто се нису могла сва због препуњености уписати у тамошњу њихову школу, уписали су их чак у чивутску школу. Ово су Словаци учинили, како њихова дечица не би у државним школама приликом пописа становништва била пописана као Мађари. Тако Словаци, а . . .

— Забава у Руми. Румско српско певачко друштво приређује сутра у недељу, 19. о. м., забаву с игранком и дилетантским приказом у корист подизању свог дома. На забави ће суделовати митровачка српска црквена певачка дружина. Појаће се у мешовиту лику друго Хвалите Бортњанског а певаће се Бендлов „Повратак морнара«, Менделсоново »У шуми« и »Шевина песма« и Бињичкога »Чини не чини«. Дилетанти ће приказати Трифковићеву шалу »Честитам«.

— **Читуља**. У Молу је преминуо тамошњи српски нар. учитељ Радослав Ловић у 24. години свога млађаног живота. Вечна му памјат!

БАЈИЋЕВА МУЗИЧКА ШКОЛА У Н. САДУ

Наставници дипломирани уметници. Школа 10 К. месечно Може се спремити за испите Прашке, Бечке, Пештанске и Загребачке конзерваторије.

Позив

на главну скупштину српског просветног друштва.

Све искрене народне пријатеље, који желе свој народ просветно подићи и тим га унапредити, позивамо, да **6. октобра т. г.** по новом календару изволе доћи на главну скупштину, која ће се тога дана у **3 сата после подне** држати у великој сали српске основне школе загребачке с овим дневним редом:

1. Отварање и конституисање скупштине.

2. Читање и примање друштвених правила.

3. Избор привремених друштвених органа на темељу примљених правила.

Тога дана **пре подне у 8½ сати састаће се одбор** за организацију српског просветног друштва, а у **10 сати конференција** свих оних, који кане учествовати на поподневној главној скупштини.

Пријатељи(це), који желе бити повереници, предавачи и редовни скупљачи прилога, нека нам се јаве најзад до 3. октобра т. г., да управа, која ће 6. октобра бити бирана и која ће већ тај дан држати своју седницу, узмогне одлучити о њихову примању, како би се одмах могло отпочети с радом према сврси, у правилима означеној.

Исто тако нека нам се до 3. октобра т. г. јаве и сви они, који желе и уму за нешколован свет писати, те на његов одгој и образовање књигом утецати. Уз то нека јаве, из које области науке желе предавати систематска, популарна предавања и под којим уветом; ово потоње за случај, ако им није могуће свом роду бесплатно поуке давати. А то нам је нужно знати с тога, да будућа управа буде могла знати, на кога ће се у којој прилици обратити.

До 3. октобра т. г. нека се пошаљу све примедбе на нацрт правила, а ко буде пре с критиком готов, нека учини и пре.

Још једном упозоравамо све оне, који у овој важној народној организацији желе имати учешћа, нарочито оне, који би хтели имати што више утецаја на рад друштва, да дођу 6. октобра како на скупштину, тако и на конференцију, будући да на оне пријатеље, који скупштини не би присуствовали, не ће се код избора друштвене управе узети обзир. На ово упозоравамо особито женски свет, који је по нацрту (§ 19.) правила ове организације добио у овој (јединој) организацији потпуну равноправност с мушким. За то женске треба да се што више за ову организацију заинтересују и дођу на скупштину.

Ми очекујемо, да ће све наше „Српске женске добротворне задруге“, соколска, привредна и просветна друштва бити не само заступана, већ да ће настојати и предавања приредити, да одушеве своје чланове за ову организацију, која ће им олакшати решење њиховог друштвеног задатка.

Напомињемо и овај пут, да ова организација нема, нити ће имати какве везе с политиком или којом политичком странком, па с тога с пуним правом очекујемо, да ће сваки Србин и Српкиња, који жели свом народу добра и напретка, ово друштво помоћи.

У Двору, 26. септембра 1910.

У име одбора за организацију просветног друштва:

Председник:
Стеван Јелача, в. р.

Тајник:
Јоцо Орешчанин, в. р.

*

Сретно!

»Volksbildung« је натпис књизи, коју прочитах пре неки дан, а написао ју је др. Павле Бергсман, професор у Јени (Тирингија). У њој се говори — као што и сам натпис казује — о народном просвећивању. Она је на мене учинила заиста врло-врло велик утисак. Она ми је проширила пре свега хоризонат знања о овој ствари, она ме упутила, у коме правцу треба да се ради, те да што више напредујемо, она ми је показала прави значај народног просвећивања. Читајући је дођох — морам признати — до очајања. А како и да не? Та сада схватих, зашто се толико говори о култури немачког народа и зашто тај народ напредује. Боже мој — помислио сам у себи — како ти они мисле, пишу и раде на просвећивању свога народа. А ми? Ми још нисмо начисто, шта нам ваља чинити! Ми још не увиђамо, да нам пре свега ваља наш народ просветити. Ми, велим, то ни не увиђамо, а камо ли да радимо на овом тако важном послу. Тако премишљах и почнем већ сумњати, да ћемо се икада освестити и скренути на прави пут.

И сада можете мислити, како ме је обрадовала и управо оживела вест, да се у Загребу најозбиљније ради на оснивању срп. просветног друштва, што више, да је и скупштина сазвана за 6. окт. о. г. Испрва ми се учини невероватно, али после када се уверих, да је заиста тако, обузе ме неко ванредно осећање, јер ми одједном проструја кроз главу мисао: „Наш народ се буди из дугогодишњег сна! Он неће пропасти!“ И заиста неће, ако ово драгоцено друштво узбуде радило онако, како треба да ради; ако буде ишло оним путем, који је само себи одредило.

Стога му кличемо: Напред! Сретно!

Срба.

Новости са стране.

— **Укинуће се једногодишња добровољачка служба о свом трошку.** Као што »Neues Wiener Tagblatt« дознаје с меродавне стране, садржаће нови обранбени закон уз уважање двогодишње презентне службе за све обавезнике уједно и укидање једногодишње својевољачке службе о свом трошку, а на место те до сад постојале установе доћи ће установа својевољачке године о државном трошку.

— **Бечки градоначелник у Будимпешти.** Бечки градоначелник др. Најмајер доћи ће у Будимпешту. Вели се због аргентинског меса, наиме, да наговори пештанско варошко представништво, да усвоји бечки предлог за увоз аргентинског меса. Бечке и пештанске новине тврде, да тај поход нема никаква политичког обележја. Е, дабоме! Наследник **Луегеров** долази у Будимпешу, где га раскриљеним рукама примају — а то да не значи баш ништа!

— **Затварање шпањолских манастира.** Јављају из Мадрида, да ће по налогу министра-председника Каналехаса жандармерија насилно затворити 34 манастира. Осталим манастирима — а има их још 70 — дозволио је министар-председник одгоду до 15. октобра, да донде поднесу листу калуђера, калуђерица и искушеника, који се налазе у тим манастирима. Ако до тога дана не пријаве листу, биће и ти манастири одмах затворени.

— **Модел Шерлока Холмса.** Енглески писац Conan Doyle овако прича о свом »Шерлоку Холмсу«: „Често су ме питали, ко ми је био модел за Шерлока Холмса. Ја, полицајског чиновника с тим подобностима нисам познавао, па ипак сам имао модел. Кад сам у Единбургу учио медицину, слушао сам професора Бела. Бел је био ванредан дијагностичар. Није болесника прегледао, није га, као што изгледаше, у опште ни посмотрио, а на први је поглед опазио најмање ситнице на рукама, на образима, на оделу. Још су камо фрапантније биле комбинације, које је он на основу својих кратких опажања састављао, а које су логичном оштрином указивале на прави узрок болести. То је био пралик Шерлок Холмса.«

— **Венчање мултимилијонара од 92 године.** У Њујорку је начило велику сензацију венчање једног од набогатијих људи у Њу-Џерсију, Џона Лајла, старца од 92 године, са лепом дворињом од 30 година. Џон Лајл, чије се имање цени на 120 до 200 милијона, изгубио је пре две године своју жену, па је онда дворињу задржао код себе. У друштву те дворње се старац очигледно подмладио. Сад се често с њоме подуже шета.

СРПСКЕ И СЛОВЕНСКЕ ВЕСТИ.

— **Историја Београда од Виловског.** Г. Тодор Стефановић Виловски, књижевник, поднео је београдској општини план за израду Историје Београда од постанка до данас. Општина је дала тај план на оцену г. г. Стојану Новаковићу, председнику Академије Наука и др. Мих. Гавриловићу, архивару Државне Архиве. Оба референта дали су повољно мишљење о томе плану г. Виловског. На једној од идућих седница општинскога одбора то мишљење биће изнето на дневни ред и саопштено одбору.

— **На који начин отимају Немци Словенцима земљиште.** У Шт. Иљу у Штајерској дошли су Немци к тројици словеначких поседника, чије се земљиште налази међу земљиштем Немаца, те су их најпре мољакали, да им своје земљиште продаду, а кад то није успело, почели су грожњама. Али Словенци су, свесни своје народне дужности, (**Србине! Не испуштај земљу из шака!**...) изјавили, да тога не ће учинити ни под којим уветом. Шта су на то учинили Немци? Како су били сабрани у већем броју напали су на Словенце и почели их тући и мрцварити, виччући на њих: Или земљу или смрт. Двојица Словенаца тешко су рањена!

Ето такви су наши непријатељи. Кад смо свесни толико, да им добровољно не попуштамо, лађају се грубог насиља. Како се догодило у овом приватном случају, тако се догађа и у већим случајевима. Слични поклик, који су немачки сељаци викали Словенцима, чули смо ових дана, да га је аустријској немачкој влади и Немцима довикнуо француски један лист, одговарајући на претње немачког бечког новинства. Радило се о том, што је Француска одбила зајам Угарске. На то није толико плануло мађарско новинство, колико бечко немачко, а нарочито злогласна »N. Fr. Presse«, (која Јашиновце радикале диже у небеса) која је између редака претила Француској — оружјем.

Француски један лист довикнуо је на то: Дакле новац или смрт!

Како се види, познају и у Паризу врло добро прождрљивост наметљивих и самозваних господара у нашој монархији.

— **Пренос Коменскових костију.** Прашка општина повела је акцију да се кости великог чешког педагога, Амоса Коменског, пренесу из Нардена (Холандија) у Праг и да се овде свечано сахране. Два општинска одборника отићи ће за то у Нарден.

Говор српскога краља Петра и грофа Муравјева на варваринској прослави.

У прошлу недељу и понедељак свечано је прослављена стогодишњица славне српске победе на Варваринском Пољу. На банкету, којем је присуствовао краљ, престолонаследник, руски изасланик *Муравјев*, гроф Орурк, унук команданту руског одељења на Варварину, министри и око 400 званица, држао је *краљ Петар* овај говор:

„Господо и браћо!

Пре двадесет година, на данашњи дан, ја сам се са својим најтоплијим жељама придружио из даљине оним врлим Србима, окупљеним на овом истом месту, да подигну хвале нашим славним претцима, који нам својом крвљу извојеваше слободу. Данас Божјом милошћу ја сам у среди свога народа, по вољи његовој. На срцу ми је, да се с њиме заједно побожно сетим наших старих. После 100 година, из тог догађаја, који је тако богат крепким примерима за наше данашње покољење, ваља нам извући науку за рад на добру наше земље. Данас је тај задатак на нама, а треба да га достојно предамо у аманет својој деци.

Читаво је столеће, како се на овом пољу лила драгоцена крв српског сељака и његових дичних вођа. А са њоме заједно проливала се и крв племенитих Руса, који, вођени идејом братске словенске заједнице, похиташе у помоћ сиротој голорукој раји.

Дужност нам је с дубоким поштовањем и вечном захвалношћу поменути овај сјајни доказ, како невоље нашег народа налазе одјека у наше браће Руса. Слава нека је погинулим руским јунацима! Слава силној Русији и њену господару Њег. Имп. Вел. цару Николи!

Пред собом видим оволико наших врлих људи, оволико представника хуманих, патријотских и витешких удружења, окупљених на позив вредног одбора за ову лепу прославу.

Видим да су сви прожети у овоме часу једном истом мишљу, истим осећајима туге и поноса. С тога сам уверен, да славни борци за независност ове српске земље имају достојне потомке, да њихово дело свом снагом прихвате и даље поведу.

Верујте, браћо, овоме што ћу вам рећи. Ово вам говори ваш краљ и указује вам на примере оних људи из нашег устанка, чији спомен данис прослављамо.

Ничега нема над љубављу према отаџбини, ничег слађег, него за своју земљу жртвовати све, па и живот.

Да није било те крајње предности, зар би данас било ово нешто крова над овом српском слободном земљицом? Неукога српскога сељака у нашим устанцима водила је једна велика идеја, проста, али баш својом простотом велика. Ми смо данас образованији од њих у школама, које су подигнуте њиховим великим жртвама. Уживамо у миру, који су нам они својом крвљу откупили, те се можемо развијати у свима правцима. Па зар ми данас да будемо мањи прегаоци, кад се таче добра наше куће.

Стар сам човек, а видео сам подоста добра и зла у свету, више зла него добра, али ипак далеко сам од мрачних мисли, — напротив *ја имам наде, и то чврсте наде у сриску будућност*. И та нада, то је оно најдрагоценије благо, које ваља да имате сви у своме срцу и да га брижљиво чувате.

Али, увек задахнути овом надом, ми ваља да знамо и то, да је *будућност наша у рукама нашим. Од наше љубави према својој земљи и народу; од нашега рада и истрајности; од наше готовости, да се жртвујемо за свој народ, поглавито зависи, шта ће бити од нас у будућности.*

За то, мила браћо моја и децо моја, прегнимо својски на посао за добро своје земље и народа свога. Радите сваки свој посао; радите га што боље умете. Јер само тако одужићемо се нашој савести и земљи, и својим сложним радом добићемо, да нам она постане и срећна и јака, — јака својом јуначком и добро спремном војском, јака својом просветом и свеколиком културом, јака својом привредом.

Друго је време настало, али је служба отаџбини увек иста.

Блаженим сенима наших старих најбоље ћемо угодити, ако оно, *што*

они тако предано почеше, наставимо истом оданошћу. Тада пак њихове жртве не би биле у заман и тада бисмо пак били достојни питомци тих великих људи, којима нека је слава, вечита слава!«

На ту здравицу одговорио је у *име руског цара* отправник послова руског посланства *гроф Муравјев*:

„Ваше Величанство!

Његово Императорско Величанство, цар свију Руса, благоизволио ми је поверити ту деликатну дужност, да га заступам у данашњим свечаностима.

Ми смо срећни, што је знаменито дело Вашег Величанства и целога српскога народа у исто време и руско и српско славље. Ми смо срећни, што можемо још једном истакнути нераздвојне везе рускога и српскога народа. Ми смо срећни, што су се осећања, која су везивала наше претке пре сто година на обалама Мораве, у нама толико укоренила, да ће и за сто лета и за сва времена унапред везивати и нашу децу. На бојном пољу родила се српско руска заједница. Ту су непријатељи укрстили мачеве и осветили великодушно проливену крв. Данас су се прилике промениле. Подвигом великог Карађорђа и храброг српског народа обновљена је стара слобода и слава Србије. Благодарећи Свевишњем минуле су несреће рата: Русија и Србија живе сада у миру са свима суседима. И на првом месту искреним нашим и вашим пријатељима јављају се баш они варварински непријатељи. *Али руско српско пријатељство за ових сто година није се изменило.* Напротив, оно се развило и ојачало. Оно дело, које су раније извршиле у јуначкој заједници руска и српска војска, сада се довршује мирном сарадњом братских народа.

У групи држава на културном путу Русија и Србија иду заједно, једна уз другу, везане успоменама своје историјске прошлости, везане вером, која се не гаси, вером у будућу велику и племениту словенску идеју.

Ваше Величанство!

Ми нисмо сами у овој дворани. Овде су и невидљиве сени Великога Карађорђа и његових војвода. Они су овде међу нама у овом историјском часу. Па нека и они виде ово наше братство, нека виде, како потомци завршују оно, што су они започели и како испуњују аманете својих незаборављених отаца.

Нека чују и они поклич **сто педесет милијона Руса**: Вечан спомен погинулим српским јунацима! Живела драга нам и *братска Србија*, живео наследник Карађорђа, врховног вожда славног српског народа, живео краљ Петар!"

Кад је гроф Муравјев довршио свој говор, који је изговорио искрено, топло и одушевљено, заори се бурно: Живео краљ Петар, живила Србија, живела Русија!

НАУКА И ПРОНАЛАСЦИ.

— **Ново средство за конзервирање јаја.** Немачки стручни листови јављају, да је хемичару дру Морку у Визбадену, успело наћи ново средство за конзервирање јаја, које је боље од свих досадашњих. То је уље, које нема никаквих минералних састојака. Јаја се замоче у то уље и оно се на ваздуху претвори у једну еластичну и непробојну покожницу, са свим упијену уз љуску, а на дну јајета кап од уља претвори се у мало еластично зрнце. Тако конзервирана јаја држала су се, са свим свежа, осам и по месеци.

Јаја, која су без тога уља чувана једанаест и по месеци, изгубила су много у тежини. Од 1000 грама тежине спала су на 510 грама. Међу тим јаја, конзервирана овим уљем, изгубила су од 1000 грама 70 грама и могла су се кувати, а љуска није прскала.

Јаја, конзервирана тим зејтином, могу се држати у кући ма на коме месту.

АВИЈАТИКА.

Смрт Гео Шавеса.

Извршивши аеропланом кроз ваздух оно, што су славне војсковође Картагинац Ханибал и Рус Суваров извршили по земљи: претуривши горостасне и вечито снежне и ледене Алпе, — испустио је у болници у Домодосоли своју јуначку душу млади јужноамерикански авијатичар Гео Шавес (Chavez), који се при спуштању, кад је већ прелетео горостасни Симплон, угрувао на смрт. Било му је тек 21 година, кад се је већ прославио својим смелим летењима и сада га баш на прагу цели, коју је себи истакао и која му је обећавала светску славу и имање, стиже несрећа и сургунисала га. Као птица са подсеченим крилима лежао је овај јуначки младић данима на болесничкој постељи, лебдећи између смрти и живота, док 14. (27,) септембра о. г. није умро у наручју својих пријатеља и своје вереницe.

— *Код Шавесова кревета* —

Из Милана јављају: Домодосолски жупник дошао је у јутро и поставио се поред Шавесове болесничке постеље. Покушао је, да теши болесника, који попу прошапута:

— Хвала... благодарим... не... умрети...

У собу болесникову пустише и присног пријатеља му Дире-а, који је неко време без иједне речи стојао ту, не могавши ни речце прозборити. За тим је тешком муком промуцао неколико речи ради утехе.

— О Вашем јунаштву говори цео свет. — рече Шавесов пријатељ.

Шавес покуша да се насмеши Лице му се од бола унакази и слабим гласом проговори:

— Да... па ипак ћу умрети!

Нестало је и последње наде. Лекари упозорише вереницу младога авијатичара, да смрт може настати свакога часа. Девојка угуши сузе, да болесника не раздражава.

Све до последњег даха сачувао је Шавес свест, а тек је пре издисаја, свакако сећајући се страшног ветра, кад је летео преко Симплона, уздахнуо:

— Ветар.,. ужасно... ветар..-

То су му биле последње речи.

Руска авијатика.

Одбор за појачање руске ратне флоте решио је, да за флоту одмах поручи 20 аеропланова.

У Петрограду су се два Руса подигли у ваздух ваздушним балоном, те су после пловидбе од 40 сахата стигли у Донски крај.

Из суднице.

— **Брачни судија.** У Њујорку је ових дана отпочео рад нов и ванредно занимљив суд. Нову установу најзгодније могли бисмо назвати судом несретних супружника, јер му је задатак, да изравна несугласице, што се појаве међу мужем и женом. Глава суду је мистер Корнел (Cornell), врховни судија, који је тако рећи предестиниран за вођење тога суда услед своје човечне душе, јаснога разбора, велике образованости и љубави према ствари.

Прва расправа одржана је ових дана и већ на ту прву расправу јавило се много парбених странака. Беше ту у судници веома шарено друштво. Међу елегантном господом голотиња сиротиња.

Судија Корнел, без икакве службене церемоније, створи расправу у неколико простих, пријазних речи; и одмах прозове првог, који се је јавио. Беше то тужитељка, сирота остављена жена. На руци јој мало, одрпано дете. Исплака се, да ју је муж без икакве потпоре оставио, те нема чим да храни ни себе ни дете. Судија сместа нареди, да се пронађе неверни муж, да га обавежу на издржавање жене и детета. А дотле је одредио државну потпору сиротој породици.

Друга странка беше један муж, који се је тужио не на жену, него на — таста. Таст, ма да беше богат човек, живео је зету на врату, а сврх тога још је зету реметио и брачни мир, јер је непрестано подбадао своју ћерку против мужа. Суд је обвезао тога пуничавог таста, да се одмах сели из зетове куће. Таст отобољи нос а тужилац одјури кући сав срећан, што се је ослободио аспиде у облику таста.

Тако је и даље текла расправа у потпуном реду, без икакве гласне речи, и највећи део парбених странака умирен је напустио судницу, да опет ужива своју поправљену срећу.

Не би е горег било, кад би се и код нас увео такав суд. Само што би код нас такове расправе малко гласније бивале.

РАЗНО.

— **10 заповеди јапанске тачности.** Јапанска главна управа пошта и телеграфа издала је ових десет заповести, које су прилепљене у свима поштама и телеграфима:

1. Ради озбиљно и трезвено и напрежи сву снагу у раду.

2. Не ослањај се на: сутра. Што данас добијеш да израдиш, данас и сврши.

3. Буди отворен и слободан у саобраћају са људима; испуњавај све дужности према пријатељима; чувај се да друге људе доведеш у непријатан положај.

4. Пази добро на све прописе. Буди тачан. Држи обећање; враћај на време позајмљене ствари.

5. Не заборави љубазности, које ти је други учинио. Не оклевај да походиш или да пишеш људима, који су ти пријатељски наклоњени.

6. Буди љубазан према свакоме; имај саучешћа према онима који су у нужди; пружи помоћи онима који су болесни.

7. Придржавај се увек паметних упутстава за живот; буди прост и умерен; савлађуј се и потчињавај све страсти, да би уштедео новаца.

8. Пошто је за сваки рад потребна животна снага, пази на своје здравље и очувај снажно своје тело.

9. Пази на се и кад си сам.

10. Учествуј често у невиним спортовима и тежи, да будеш сретан у свакодневном животу.

— **Стаклена лађа.** Сви снови, они фантастични снови Жила Верна мало се по мало остварују, па чак их стварност превазилази.

Јесте ли читали његових „Двадесет хиљада миља под морем", где описује вожњу једног зоолога у тајанственом подморском броду „Наутилусу", чији је командант још тајанственији капетан Немо.

Подморски бродови већ давно постоје, па ево сад јављају нешто још, о чему је сањао Верн. „Наутилусу" могло се кроз стаклене зидове бродске гледати у море, а сад се то у истини може радити.

У Калифорнији су људи први пут направили лађе са стакленим доњим кошем.

Таквим лађама предузимаће се риболов. При лепу времену кроз стакло се види на десет метара дубине. Нови проналазак има и своје практично значење.

Како прича један француски лист, огледи су показали, да се рибе гомилама купе око лађе, кад се стакло осветли јако електричном светлошћу. Рибе наваљују на светлост и тако брзо и лако падају у мреже рибарске.

— **Ситнице.** Да би храст достигао висину од 15 метара треба, да прође 300 год.

— Јако развијен човек може изгубити један килограм крви без штете.

— У Калифорнији тако јако расте луцерка, да 0,4 хектара даје довољно хране за годину дана за једну краву.

— Кад је време лепо, онда једна пчела може за две недеље да произведе један грам меда.

— У понеким пределима Сахаре падне и снег и температура спадне на 5 степена испод нуле.

— На Хавајским Острвима има 40 вулкана, од којих су 14 првог реда.

НОВИЈЕ.

Извољски — посланик у Паризу.

Петроград, 17. септембра. »Новоје Времја« дознаје из поуздана извора, да Извољски одступа. На његово место долази Сасанов. Извољски ће бити именован руским послаником у Паризу на место покојног Нелидова.

Ерентал у Италији.

Турин, 17. септембра. Ерентал и Дисанђулијано имали су подужи разговор.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »Браника«.

Прорачун нешто запиње...

Будимпешта, 18. септ. Званично се јавља, да ће влада предложити прорачун тек концем овог месеца т. ј. 10. октобра по нов. Дакле у исто време, кад заседају делегације.

Аграрне побуне у Босни.

Сарајево, 18. септ. Кметови у котарима Прњавору и Дервенти побунили су се и неће да спахијама дају трећине.

Луегеров наследник у Будимпешти.

Будимпешта, 18. септембра. Овамо је стигао бечки градоначеоник др. Најмајер. Дочекан је веома срдачно. (Пре свога одласка у Будимпешту изјавио је бечки градоначелник да његов поход у Будимпешту нема политичкога карактера и да он и даље стоји на Луегорову програму т. ј. на противмађарском и антисемитском програму. Ово је Најмајер изјавио валда за то, да »ослади« Будимпешти свој луегерски долазак. — Ур. „Бр.")

Књижевност и уметност.

— **Српска Књижевна Задруга.** Књиге XIX. кола готове су и разаслаће се кроз две недеље (од 1. октобра), оним редом, којим су стигли задругарски улози. Моле се повереници, да, према добивеноме позиву на упис, покупе и пошљу што пре задругарске улоге. Повереници ван Србије могу улоге послати и у Земун (poste restante), али је боље, да их пошаљу непосредно у Београд, јер ће тако књиге брже добити.

Звезда у срцу.

Песма **Сили-Придома.**

У прекрасним летњим ноћима, под њиховим сводом од злата и опала, ја питам бесконачност, где се смеши идеална форма.

Пун страве једног прогнаника, кроз безбројну флору поља Бескрајности, ја идем за тим прекрасним љиљаном..

Ако се он сјаји на дубоком небу, онда он ту не гори за мене; ја сам узалуд тражио, све се смешало у сјајном препуном окејану.

Мој поглед сасвим од доле на изгубљеном путу преклиње његову светлост, и ја најзад обарам моје уморене очи, обезхрабљене просторношћу.

Осиромашен отетом надом, ја се враћам још усамљенији и ипак је близу та лепота, за коју сам веровао да је тако далеко од земље.

Безбрижни земљорадник, свако вече крај свог огњишта, да јој се диви, има је под својим очима у сељанци, коју воли.

Срећан онај, који, без узалудне чежње, видећи где се звезде рађају, затвара пред њима свој прозор: најлепша звезда сија се у његовом срцу.

Како је створена жена

Индиска бајка.

Кад је творац света хтео створити жену, он виде да је при стварању човека већ готово утрошио материјал и зато он узе: увијање змијино, приљубљивање бршљаново, дрктање траве, усправно држање трске, кадифу од цвећа, лакоћу листа, поглед од газеле, веселост сунчаног зрака, сузу из облака, сладост меда, свирепост од тигра, мекоту од паперја, несталност од ветра, жегу од ватре, ледену хладноћу леда и цвркут од шеве, па је све то помешао и од тога створио жену.

— **Вајар Мештровић — почасни члан Матице Српске.** Закључено је, да се именовање славног хрватског вајара Мештровића за почасног члана »Матице Српске«

предложи идућој главној скупштини Матичиној, која ће се до године одржати.

— **Нова дела грофа Лава Толстоја.** Јављају из Петрограда, да су недавно под заједничким натписом „Три дана на селу“ изашла Толстојева три нова рада, који су од велика интереса. Једноставношћу, која потреса, описује Толстој у тим причама, како пропада руско село.

Првој причи је натпис: „Просјаци путници“. Ту је приказана ужасна слика, како су руски сељаци осиромашили.

У другој причи, којој је натпис: „Живи и на умору“, наводи Толстој јаки контраст, који постоји међу сиромаштвом простог народа и распикућством богаташа.

Трећа и последња приповетка с натписом: „Порезе“ износи ужасну слику са руског села. Описује се у њој суровост, којом се од народа утерују порезе. Одузима се сељаку и последње па се продаје, не би ли се подмириле порезе. Конклузије, које Толстој надовезује на то, забранила је цензура. Но Толстој даје израза нади, да ће се данашњи назори о својини исто тако изменити, као што се некад изменили назори о мужиштву.

ПРИВРЕДА.

Наше задругарство у години 1909.

Према податцима Савеза Српских Земљорадничких Задруга, који су сакупљени за 1909. годину.

Број задруга. Почетком године 1909. било је свега 283 српске земљорадничке задруге. У току године 1909. основано је 16 задруга. Обуставиле су рад 2 задруге. Према томе радило је крајем године 1909. свега **297** задруга. (Сада има, међутим, 308 основаних задруга, а и у оснутку их је још преко 30).

Размештај задруга. Од 297 споменутих задруга отпада их на Хрватску и Славонију 177, а на Угарску 120.

По жупанијама раздељене су овако: *у сремској* 71 (1908. — 68), *у загребичкој* 28 (1908. — 28), *у пожешкој* 22 (1908. — 21), *у вировитичкој* 13 (1908. — 13), *у личко крбавској* 23 (1908. — 22), *у беловарској-крижевачкој* 11 (1908. — 10), *у модрушко-речкој* 9 (1908. — 8), *у бачкој* 36 (1908. — 36), *у торонталској* 35 (1908. — 30), *у тамишкој* 32 (1908. — 31), *у барањској* 9 (1908. — 9), *у чанадској* 2 (1908. — 2), *у арадској* 2 (1908. — 2), *у пештанској* 2 (1908. — 2), *у тољањској* 1 (1908. — 1), *у крашовској* 1.

Број задругара. У тих 297 задруга било је свега **10.031** задругар. То значи 10.031 српски дом. У свима је тим домовима пак било **57964** душе. *Толико, дакле, нашега народа у 297 наших српских места за сад стоји под непосредним утицајем задружне мисли.*

Задругари по занимању. По занимању било је 131 свештеник, 139 учитеља, 146 трговаца, 464 занатлије, 8 862 ратара, 153 надничара, осталих 136. Од целокупног броја задругара било их је 7.141 писмен, а 2.890 неписмених.

Укупно имовно стање свију задругара. У години 1909. имали су сви задругари заједно своје земље свега **84.169** јутара. Вредност те земље процењена је у најнижој суми на *55.471.666 К*, вредност пак задругарских кућа процењена је на *15.381.112 круна* а покретнина на *10,280.927 круна*, што чини свега **81,133.705 К.** Дугова укњижених било је *4,843.992 К*, а неукњижених *2.550.073 круну*, што чини свега **7.394.065 К.**

Просечно имовно стање задругара. Од 10.031 задругара било их је 346 без иметка. 787 с иметком до 1000 К; 1110 с иметком од 1 до 2000 К; 1100 с иметком од 2 до 3000 К; 952 с иметком од 3 до 4000 К: 947 с иметком од 4 до 5000 К; 1484 с иметком од 5 до 7500 К; 1052 с иметком од 7500 до 10.000 К; 990 с иметком од 10 до 15.000 К; 507 с иметком од 15 до 20.000 К; 269 с иметком од 20 до 25.000 К: 160 с иметком од 25 до 30.000 К; 87 с иметком од 30 до 35.000 К; 53 с иметком од 35 до 40.000 К; 79 с иметком од 40 до 50.000 К; 108 с иметком преко 50.000 К.

Стање задругарских зајмова крајем године 1909. Крајем године 1909. дуговано је **14.273 зајма** у укупном износу од **2,611,966 К 92 ф.**, који су издати у следеће циљи: за семе 162 зајма у износу од 13.443 К 05 ф.; за храну људску 514 зајмова у износу од 44.113 К 48 ф.; за храну сточну 864 зајма у износу од 71.764 К 56 ф.; за стоку спрежну 1780 зајмова у износу од 290.873 К 73 ф., за стоку приплодну 1867 зајмова у износу од 217.587 К 17 ф., за арендирање земље 3577 зајмова у износу од 796.342 К 43 ф.; за куповање земље 1348 зајмова у износу од 489.731 К 27 ф.; за подизање и куповање кућа 1106 зајмова у износу од 221.819 К 88 ф.; за куповање пољопривредних справа и алата 376 зајмова у износу од 63.864 К 72 ф.; за подизање и унапређивање виноградарства 567 зајмова у износу од 86.302 К; за унапређивање осталих пољопривредних грана 19 зајмова у износу од 5325 К 70 ф.; за вештачко ђубре 48 зајмова у износу од 9050 К 68 ф.; за занате и трговину (задругарима занатлијама и трговцима) 257 зајмова у износу од 59.904 К 23 ф.; за отплату дугова 913 зајмова у износу од 157.861 К 81 ф.; за порезе и разне пристојбе 196 зајмова у износу од 19.283 К 79 ф.; за разноврсне кућне потребе 642 зајма у износу од 58.077 К 66 ф.; за обрађивање земље 23 зајма у износу од 2.801 К 40 ф.; за школовање деце 13 зајмова у износу од 2915 К, за куп шуме 1 зајам у износу од 904 К 36 ф.

Највише је зајмова издано за арендирање земље. Од 297 задруга у години 1909. бавило се арендирањем земље њих 174, те су изарендирале за своје чланове 17.122 јутра. Земља та је рађена заједнички (у подзадругама) и појединачно (дељена међу задругаре). Заједнички у подзадругама рађено је 7410 јутара и то у 181 подзадрузи, у којима је било свега 1762 члана. Остала земља (9712 јутара) раздељена је била на 1804 задругара. Осим тога арендирали су задругари још на своју руку 17 668 јутара. *Наши задругари обрађивали су дакле 1909. године укупно* **34.790** *јутара туђе (арендиране) земље, и* **84.169** *јутара своје сопствене земље, то је дакле свега* **118.959** *јутара.*

Од наведенога броја зајмова било их је 3282 до 50 круна; 4976 од 50 до 100 круна; 5891 од 100 до 200 круна; 1419 од 200 до 300 круна; 688 од 300 до 400 круна; 283 од 400 до 500 круна; 163 од 500 до 600 круна; 93 од 600 до 700 круна; 60 од 700 до 800 круна; 37 од 800 до 900 круна; 61 од 900 до 1000 круна; 220 преко 1000 круна.

Имовина свију задруга крајем године 1909. Готовина 156.685 К 22 ф. Зајмови 2,611.966 К 92 ф. Хартије од вредности 113.575 К 64 ф. Инвентар 40.644 К 72 ф. Непокретна имовина 97.219 К 83 ф. Трошкови оснивања 7682 К 05 ф. Пољопривредне справе 30.789 К 64 ф. Свега **3,058.564 К 02 ф.**

Дугови свију задруга крајем године 1909. Удели чланова 97.944 К. 80 ф. Резервни фондови 149.334 К 09 ф. Дуговања код Савеза 348.413 К 84 ф. Улози на штедњу 2,156.849 К 16 ф. Стална штедња 252.780 К 63 ф. Ситна штедња 28.495 К 20 ф. Добитак 24.746 круна 30 ф. Свега **3,058 564 К 02 ф.**

Улагача било је свега 16.965. Од тога отпада 4450 улагача на *Уложе на штедњу*; 10.090 улагача на *Сталну штедњу* и 2425 на *Ситну штедњу*.

Целокупан промет био је у години 1909. **18.442.861 К 84 ф.** (1908. године 16,636.145 К 23 ф.)

Трговина и промет.

— **На прагу монопола жигица.** Изасланство земаљског савеза фабричких индустријалаца у Угарској било је јуче код министра трговине Кароља Хијеронимија, да му стави на срце јадно стање домаће индустрије жигица. У тој грани индустрије — тврдио је словослов изасланства фабричар Рајтер — влада највећа неизвесност, нарочито услед планираног монопола и забране фосфора. Док се та важна питања не уреде, не би требало допустити, да се дижу нове фабрике жигица. Министар је изјавио, да ће испунити жеље индустријалаца што се тиче оснивања нових фабрика за жигице.

—

— **С будимпештанске берзе.** Будимпешта, 30. септембра п. н. Октобарска пшеница К 9·95; априлска пшеница К 10·28; октобарско жито К 7.33; априлско жито К 7·69; октобарска зоб К 7·76; априлска зоб К 8·20; мајски кукуруз К 5·52.

—

Новосадска пијаца.

		18. септембра 1910.
Пшеница нова	К	7·60——·—
Пшеница стара	„	8·50——·—
Зоб	„	7·40——·—
Јечам	„	6·——·—
Кукуруз	„	6·20——·—
Лањик	„	8·29
Мувар	„	7·—
Пасуљ	„	10·--
Нови кукуруз у клипу.	„	2·60
Нови кукуруз окрљен	„	4·

Све од 50 кила.

Марва, свињи и живина.

Волови по килм	К	60—62
Свињи тешки по кили	1 К	00—·20
средњи „ „	1 „	14—·—
„ лаки „	1 „	06——
„ мршави пар 160—200	„	
Теоци по кили	„	———
Јагњци по кили	„	———
„ по пару 26—30	„	
Кљукане гуске по кили	1 „	—40
Јаја 7 комада	„	—40

—

Србине,

не испуштај земљу из шака,

јер је свака груда, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмеран народни губитак сигурна и неизбежива народна пропаст, највеће српско народно издајство!

—

Срби родитељи,

шаљите своју ваљану децу у трговину и на занат.

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
Одговорни уредник: **Јанко Перић.**

ОГЛАСИ.

—

СТЕЧАЈ.

Расписује се стечај на **једно** место из стипендијске задужбине **Ђене Брановачког** и **жене му Иде** рођ. **Вујић из Сенте** за ученике горње реалке с годишњом пристојбом од **1200** круна.

Молби ваља приложити: 1.) крштено писмо; 2.) школска сведочанства од последње две године; 3.) сведочанство од политичке власти о сиромаштву, у ком ваља да стоји и то, колико деце имају родитељи молиочеви; 4.) лекарско сведочанство о здрављу и накаламљеним богињама; 5.) службено уверење о евентуалном сродству са завештачима. — Ко не приложи бар једну од наведених сведоџаба, нек последице припише себи самом.

Све сведоџбе треба послати и у *оригиналу* и у *обичном препису*. Оригиналне сведоџбе вратиће се молиоцима, пошто се упореде с преписима.

Првенство на ту стипендију имају крвни сродници завештача Ђене Брановачког и жене му Иде рођ. Вујић, затим ученици родом из Сенте и најпосле само још ученици, становници бившег крунског дистрикта бачког.

Питомац који добије стипендију за горњу реалку мора се лично и потписом својих родитеља или њихових заменика обвезати, да ће после апсолвирања горње реалке, изучити економску велику школу, било у отаџбини било у иноземству. Ради изучавања у иноземству мора имати дозволу високог угарског краљ. Министарства Богоштовља и јавне наставе.

Изабрани питомац добијаће стипендијску пристојбу у једнаким месечним оброцима на десет месеца унапред на признаницу с потврдом школске власти из благајнице српске црквено-школске општине (задужбине Ђене Брановачког и жене му Иде рођ. Вујић) у Сенти. Сведоџбе пак има питомац редовно слати Матици Српској у Нови Сад.

По наредби министарској не сме ни један питомац уживати две или више стипендија у једно исто доба.

Сваки питомац добија »Питомачка Правила«, којих се мора строго придржавати.

Рок овом стечају траје **до 15. (28.) октобра** о. г.

Молбенице које стигну после истеклог рока, не ће се узети у обзир.

Из седнице Књижевног Одбора Матице Српске у **Новом Саду** 15. (28.) септембра 1910.

Председник Матице Српске:
495 1—3 **А. Хаџић** с. р.

ШКОЛЕ ПОЧИЊУ

ђаци треба да се понове. За јесењу и зимску сезону приспео је велики избор модерног одела конфекцијској радњи.

ПАНТЕ СПАИЋА У НОВОМ САДУ.
Дунавска улица бр. 36. 432 10-10
Цене познато јефтине.

Јавна захвала.

Благородни Господин Лазар Дунђерски, велепоседник, и госпођа Софија поклонили су нашој св. цркви врло лепа 2 свилена барјака, ђачки крст, рипиде и чираке од метала врло лепо и богато израђене — за које им се и овим путем изражава највећа благодарност, желећи им још дуга века, да би своме народу и даље на помоћи били, као што су нама. — Живели и хиљадили се таки Срби и добротвори народа свога!

У Кулпину 14. септембра 1910.

у име срп. прав. црквн. општине

Милан Грујић перовођа. **Милан Поповицки** председник.

497. (1—1)

У МОЈОЈ КУЋИ

на најбољем месту, средина вароши, где је постојала двадесет година помодна мануфактурна радња, **издајем велики локал са станом одмах под кирију.**

T. Kubin.

473 3-3 **Јоца Марковић.**

Стечај.

Расписује се из стипендијске задужбине *Васе Јагазовића и жене му Саранфиле* стечај за *два* стипендијска места са годишњом стипендијом од *600* круна, и то за *економску струку оба*.

Молби ваља приложити: 1. крштено писмо; 2. школска сведочанства од последње две године; 3. сведочанство од политичке власти о сиромаштву, у којем ваља да стоји и то, колико деце имају молиочеви родитељи; 4. лекарско сведочанство о здрављу и накаламљеним богињама. — Ко не приложи бар једну од наведених сведоџаба, нек последице припише себи самом.

Све сведоџбе треба послати и у оригиналу и у обичном препису. Оригиналне сведоџбе вратиће се молиоцима, пошто се упореде с преписима.

По вољи оснивачевој сваки од питомаца мора бити Србин православне вере, а из земље под круном св. Стевана, изузимајући једино децу покојникова сестрића Исидора Радмановића.

Стипендисте морају своје науке слушати на каквом школском заводу у земљама под круном светог Стевана, који одреди Матица Српска.

Првенство при избору имају деца Исидора Радмановића, сестрића завештачева; за тим деца његова кума Дамјана Јеврића, пароха у Јамини, његова кума Стевана Влајковића у Гуњи, ако се искажу да су сиромашни и за науку способни.

По наредби министарској не сме ни један питомац уживати две или више стипендија у једно и исто доба.

Сваки питомац добија »Питомачка правила«, којих се мора строго придржавати.

Рок овоме стечају траје *до 15. (28.) октобра* о. г.

Молбе, које стигну после истеклог стечаја, не ће се узети у обзир.

Из седнице Књижевног Одбора Матице Српске у Новом Саду, 15. (28.) септембра 1910. год.

Председник Матице Српске:

496 1-3 **А. Хаџић** с. р.

1 Спомоћник добар и способан продавац конфекције, као и 1 научник, могу одмах добити место у радњи

ПАНТЕ СПАИЋА

НОВИ САД.

Плата фикс. 493. 1—2

ПРОДАЈА

правих сремских планинских

ВИНА

од 50 литара па на више у бурадима и боцама.

Готових нових буради, испраних кључалом водом, има стално на стоваришту.

ИМРЕ ВАХТЛ, бачвар

НОВИ САД, Петефијева улица бр. 8. (у сопственој кући.) 471 5-24

ГОСТИОНИЦА

с 10 соба и 2 кујне,

с летњом баштом и карбид-осветљењем, с 42 лампе, великом салом, шупом, шталом, леденицом, шпајзом, две авлије, затвореном кугланом, налазећа се на лепом месту у Мајуру, продаје се из слободне руке.

Упитати се код госп. Ђоке Јоцића Шовљана у Новом Мајуру (Петроварадин).

3—4

ПРОДАЈА ВИНА.

Имам на продају 300 хектара права сремска бела вина (из сопствена винограда) изврсна квалитета, то: кадарка, племенка и ризлинг од 1900., 1901., 1902., 1905., 1907. и 1909. године.

Такођер имам на продају велику количину сена и лањика.

Јован К. Максимовић

491 2-3 **Черевић** (Срем).

ДРВА ЗА ГОРИВО.

Јављам поштованом грађанству да сам обновијо лагер врло добрим сваковрсним дрвима.

Упозоравам коларе да имам за њихову потребу бираних пригли брестових и јасенових уз врло јефтину цену.

Дрвара лежи на лиману на друму од јерменске цркве идући гвозденом мосту.

490 2—3 С поштовањем

ВИША ГЛОЖАНСКИ.

Сад од 1. октобра п. р. примам

ХОТЕЛ „ЦЕНТРАЛ“

У ТЕМ. КОВИНУ.

Поред тачне и солидне послуге са увек свежим, добрим и укусним јелом, чистим и изврсним пићем, моћи ће сваки путник у чистим собама преноћити, уз најумеренију цену.

У »Централу« је општи састанак, те ће свако, ко кога тражи наћи код мене. Увек је лепо друштво честитих људи.

У свако доба је свежа права турска кава, ражњићи и ћебапићи.

Молим за многобројну посету.

Споштовањем

Паја Михајловић — чика Паја

хотелијер. 489 2-3

Примам на машини

штрикање и потштрикавање

ЧАРАПА

по умереној цени.

Ј. Пандуровић,

2 44-100 Кошутова улица бр. 25. врата 9.

Грађевински и инжињерски биро

Браће Матића

инжињера и градитеља

у Ново Смаду

Верешмартијева ул. бр. 12 а.

Примамо израду скица и нацрта, приближних и детаљних прорачуна за градњу сваковрсних нових зграда (куће за станове, школе, цркве и т. д.), те за преоправку старих. Израђујемо приближне и детаљне пројекте за градска инжињерска уређења као: регулаторне основе, канализације, водоводе и т. д. Предузимамо извођење свих горњих послова. Пројекте за градње, које смо предузели, израђујемо бесплатно иначе наплаћујемо их по ценама удружења угарских инжињера и архитекате или по погодби. 438 2-3

Књижевни оглас.

Нова књига

Беседе дра Михаила Полита Десанчића

III. део, прва књига, изашле су из штампе и разашиљу се претплатницима и књижарима. Цена је **4** круне, а поштарина 30 фил. Наруџбине уз готов новац шаљу се на штампарију деоничарског друштва „Браника“ у Новом Саду. У тој новој књизи садржани су они важни говори против Апоњијевога школскога закона, и против железничке прагматике у Хрватској. — Садржани су у тој књизи и некролози Светозару Милетићу и Змају Јовановићу. Пријатељи се умољавају да ову књигу што више распростиру.

Хотел „БЕЛА ЛАЂА“

ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,

модерно са свима удобностима удешен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.

Точи прастаро Urquell ПИЛЗАНСКО ПИВО. 232 61-150

Преузимање „Хотел Фабри“-ја

у Новом Саду.

Част ми је врло поштованој овдашњој и страној публици, као и господи трговачким путницима до повољног знања ставити, да

1. октобра 1910. године

поново преиначене 24 гостинске собе и сасвим изнова уређену кавану и трапезарију на сопствено руковање преузимам.

У свако доба готов сам да п. госте са мојих 24 чистих соба, са изнова уређеном каваном, као и са укусном кујном и са добрим пићем потпуно задовољим.

У кавани ће сваки дан музика првог реда концертирати. Гостинске собе с електриком, лети лепа башта, а при сваком влаку моје сопствене кочије п. гостима стоје на расположењу. Поред свих тих удобности и олакшица и цене собама су умерене; а нарочито породична оделења за становање поред дужег времена борављења издајем по јефтине цене и члановима „Удружења Трговачких путника“ у Угарској, као и поштованим путницима при свима рачунима код конака, јела и пића дајем 5% попуста.

461 5-5

Моли за срдачну посету

ЈОСИФ РОКНШТАЈН

закупник »ХОТЕЛА ФАБРИЈА«.

Под својим надзором, тачна послуга и најумеренија цена.

Најбоље врсте плава камена, фарбе за жито (Dupuy-Samenbeize).

НАЈФИНИЈА

зејтина, пиринца, јефтине кафе, ситна и крупна грожђа, бираних бадема и лешњика.

МИНХЕНСКО

шпатен пиво у флашама. Највећи избор минералне свеже воде. Разне сорти сирева. Фришких сардина и других разних РИБА.

ДЕЛИКАТЕСА И ШПЕЦЕРАЈА ТРГОВИНА

Љ. СТЕФАНОВИЋА СИН, НОВИ САД

Основана 1866. Главна улица бр. 27.

Телефон бр. 76.

Разна калифорнијска ВОЋА

Праве манастирске ШЉИВОВИЦЕ.

Грчка лековита вина: **Mavrodaphne, Cypro, Ahaier, Malvasier.**

Сваки дан свежа путера за тај, са спахилука надвојводе Албрехта.

Најбоље врсте ВИНА бела и црна у боцама по ванредно јефтиној цени.

36-52

Под својим надзором, тачна послуга и најумеренија цена.

Пажња!

Отворена је

: : стручна школа : :

Рици Бергер

за писање на машинама, за књиговодство, стенографију, немачки језик, калиграфију (красопис).

Строго стручна метода! Брзо, савесно и целисходно!

На располагању стоје машине разних система. Настава у писању на машини траје 14 дана. Хонорар К 20·— Поука у књиговодству и стенографији траје 4 месеца, а хонорар је за прво К 12·—, за друго К 10.— месечно. За немачки језик је хонорар К 8·— месечно, за калиграфију је хонорар К 10·— месечно. Поука почиње сваког 1. и 15. у месецу. Пријаве се примају у прив. трг. школи. Ханска ул. 4. Нови Сад. 108 35-150

ШПЕЦЕРАЈСКА, ДЕЛИКАТЕСНА И ВИНАРСКА РАДЊА

БРАЋЕ ВАГНЕРА Нови Сад

препоручује своје богато снабдевено стовариште најбоље врсте: **деликатес шпецијалитета, раног воћа и поврћа, копунов (пулара) и дивљачи, француска кујна** хладних јела за приређивање рибе, хладетине, паштете, сендвиче и т. д. уметнички и кусно изведена, **по најјефтинијим ценама**. Довољна је једна посета, па са се поштов. грађанство увери, шта де све добро може код нас добити. 64 (34-52) **ценовник бесплатно.**

Помодна мануфактурна трговина код „Анђела чувара“

Матије Леви и друга

Главна пијаца — У НОВОМ САДУ. у згради „Хотела Јелисавете.“

Упозорујемо учтиво поштоване муштерије из Новог Сада и околине на наш сталан

велики избор у помодној роби

као и на наша призната добра платна, чаршаве и све врсте платнене и беле робе.

Велики избор тепиха, завеса, креветских гарнитура, блуза, жипона и женског рубља.

Потпуне опреме за невесте.

Сопствени производ јоргана и матраца. Рубља за институте.

Мустре бесплатно, франко. Поруџбине почевши од 20 круна, поштом франко. 240 23-30

Главно стовариште Шобља-ске, Пеленске и Јелисавете Лухи минералне воде.

У Н. САДУ, Лауша Кошута улица бр. 2.

Стављамо на повољно знање многоштованом грађанству, да смо снабдели велико стовариште

Минералне Лековитих вода.

Грофа Шенборн, Бухајмове врсте, које су од најизврстнијих и најискуснијих лечника за изврсно припознате и за изврсно препоручено лековита средства у Новом Саду Лауша Кошута улица бр. 2.

Горе наведене воде по препорукама Др. Кетли-а, Др. Бакан-а, и професора Др. Видерхофера и препорука безбројно припознатих лечника, сведоче о изврсним успесима. Равнања ради наводимо да је по упоређењу хемичке садржине и искуству њихове лековитости по најизврснијим стручњацима Шаљва-јева вода потпуно једнака са Билиније-вом, Плоенска потпуно једнака са Крондорф-ском а Јелисавете Лухи је изврсно једнака са Гисхиблером, с овима су по кусу и утицају потпуно једнаке и препоручују се са особитим успехом: Код костобоље, бешике и болова мокрења, бубрежака, шећерних болести, код запаљења грла и прсију, жучи. Вода Јелисавете Лухи је изврсна за вино, здрава и са потпуним резултатом је за болесника од стомака а Паленска је за малокрвне изврсна.

Пошто са истим изворима изврстан саобраћај имамо с тога стално свежу воду по следећим ценама могу по кућама разашиљати и то: 1. Сандук од $60^1/_2$ литара у Флашама, воде Јелисабете Лухи 12 к. 80 п. 1. сандук Пелен-ске воде 60.5 л. у флашама 12 к. 80 п. 1. сандук Шобља-воде $60^1/_2$ л. у флашама 14 к. урачунавши овамо и варошку потрошарину. На цео сандук и на $^1/_2$ сандука продајемо и у локалу радње. У флашама се може добити у свакој кафани и гостијоници. Сандук са флашама примамо натраг за 2 к. 40 п; и тако ова изврсно лековита вода стаје неколико т. ј. 17 потура.

455 7-12

С особитим поштовањем

Микин и Стојковић

Изволите наручити пробу.

Најјефтинија и најтеђ рад.

Оригинални **„ОТО“** мотори

за течна горива

машине са усисавањем плина.

Мотори за сиров олај на висок притисак (Diesel)

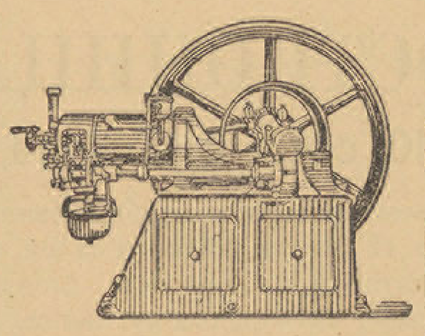

најбоље начињени од 1 до 1500 HP (коњских снага) за обрт, пољопривреду и индустрију.

БЕНЗИНСКИ ЛОКОМОБИЛИ од 4 до 20 HP за вршидбу,

ПОТПУНЕ ВРШАЋЕ ГАРНИТУРЕ.

Специјалитет: Локомобили- самоходи, покретљиве справе за цепање дрва, шмрк-кола, кола за осветљење и т. д. Машине за обраду дрва од фирме Е. Кислинг и Комп., Лајпциг.

78 32—52 **LANGEN & WOLF, Motorenfabrik**

Филијала: НОВИ САД, Темеринска улица I.

Проспекти и трошковници бесплатно. — Траже се солидни заступници.

Најстарија и највећа фабрика мотора на кошну.

ПАРФИМЕРИЈА

ИВАНА Ј. СТОЈКОВИЋА, НОВИ САД

Кошут Лајошева ул. бр. 25 у дворишту у фотогр. атељеру.

Главно заступство „KODAK“, фотографских апарата за г. г. аматере и хигијенских завоја. 107 141-

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браника«

Штампарија деоничарског друштва »Браника«